

דף ז.

עין משפט א.

חור"מ סימן קב פעיף א

א. בא הבעל חוב לגבות מגבין לו מן הבינונית שבנכסי הלוח^ה, דבשלו
הן שמין.

עין משפט ב

חור"מ סימן שפט פעיף ב

ב. ג. אם שינתה הבהמה ועשתה מעשים שאין דרכה לעשות תמיד והזיקה
בהם, כגון שור שנגח או נשך חייב לשלם חצי נזק^ט מגוף המזיק
עצמו שנאמר "ומכרו את השור החי וחצו את כספו"^י.

חור"מ סימן תיט פעיף א

א. כשב"ד נזקקין לגבות לניזק מנכסי המזיק גובין מהמטלטלין
תחלה^כ, ואם לא היו מטלטלין כלל או שלא מספיקים כנגד הנזק

ח. ממשנה גיטין מ"ח ע"ב.

ובשלו הן שמין - מכתובות ק"י ע"א דהיינו בקרקע הלוח, שאם יש ללוח שדה שהיא
בינונית לכל אדם ואצלו היא עידית דשאר שדותיו גרועות ממנה, אין בע"ח גובה ממנה
וכך פסק הרי"ף והרא"ש כרב נחמן שם דהלכתא כרב נחמן בדיני, וכן פסק הרמב"ם בפכ"ד
ממלוח הלכה י'.

ט. שם בגמ' ב' ע"ב ובמשנה ט"ו ע"ב.

י. והתורה מדברת בשור שוה עשרים שהזיק שור שוה עשרים והנבלה שוה עשרה
שכשיחצו ויטלו כל אחד חצי החי וחצי המת נמצא שכל אחד בידו חמש עשרה, ונמצא
שהניזק קיבל חצי מהנזק שלו שהוא עשרה שמחציתו חמשה, ומכיון שיכול לשלם לו
בנבלה וישלים לו נמצא שהוא צריך לתת לו בנוסף לכל הנבלה ששוה עשרה יתן לו עוד
חמשה מגוף המזיק.

ומשוים נלמד לשאינם שווים כשנגח שור שוה מנה לשור שוה עשרים והמיתו הנבלה שוה
ארבעה הרי כל הנזק ששה עשר, ואם יתן לו כל הנבלה יצטרך להוסיף לו מחצית הנזק
שהוא שמונה מגופו של המזיק. סמ"ע ס"ק ד'.

כ. הרמב"ם בפ"ח מנזקי ממון וכתב ה"ה מבואר בסוגיא דשוה כסף ככסף בדף י"ד ע"ב
וכן במחלוקת האמוראים בדף ז' ע"ב. ופסק כרב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע
שם, וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפסקיו.

וכתב הסמ"ע דמסתמא ניחא למזיק לשלם במטלטלין מבקרקעות ואף אם אין המזיק לפנינו
גובין לו ממטלטלין, אבל ודאי אם המזיק לפנינו וגילה דעתו דניחא ליה יותר לשלם
בקרקעות והניזק רוצה דוקא מטלטלין יד המזיק על העליונה, ולא דמי למלוח ולוח, אבל
הש"ך בס"ק א' השיג עליו דאין סברא לחלק בענין זה בין בע"ח למזיק, וכתב דכן דעת

גובין מהקרקע המעולה שבנכסיו של המזיק. וכל זמן שיש מטלטלין אפי' סובין אין נזקין לקרקע, ואפי' יש למזיק כסף מזומן יכול לפורעו במטלטלין ^ל ושמן אותם כמו שהניזק יכול למכרם מיד ובמקומו.

א. ב. כשמשלם מהקרקע אפי' היתה הזיבורית של המזיק טובה כעידית של הניזק, אינו מקבל ממנו כזו, אלא מגבין לו מעידית שבנכסיו המזיק ^מ.

יו"ד סימן רנ"ג סעיף ג.

עין משפט ג.

ג. ז. היו לו קרקעות ואם ימכרם בימות הגשמים ימכור אותם בזול ^ז ואם ימתין עד ימות החמה ימכור אותם בשויין אין מחייבין אותו למכור, אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהם, ולא ידחוק עצמו וימכרם שלא בזמן המכירה.

הגה: וי"א דאין מאכילין רק עד שיאכל למכור קרקעותיו בחצי דמיהן ^ס.

ג. ח. היו שאר אנשים לוקחים ביוקר ^ע והוא אינו מוצא מי שיקנה ממנו כיון שהוא דחוק וטרוד מוכנים לקנות ממנו רק בזול, אין מחייבין אותו למכור בזול אלא מאכילין אותו מעשר עני עד שימכור בשוה ככל

הרבה פוסקים וכן עיקר דיד הניזק על העליונה. ומהרש"ל בפ"ק דבב"ק סי' ט"ז פסק דנזיקין גובין ממשועבדים אף שלא עמד בדין עדיין דיש קול וכן משמע בתוס' בדף י"ד ע"ב לפר"ת למאי דס"ל שעבודא דאורייתא, וכ"כ רי"ו והסמ"ע בסי' קי"ח סעיף ג' מיהו יש חולקין. ש"ך ס"ק א'.

ל. ויכול לתת לו בפחות שבמטלטלין, משא"כ בבע"ח בסי' ק"ח דאם יש לו מעות מחוייב לתת לו מעות וכן עיקר, מיהו היכא שהמזיק רוצה לסלקו במעות ודאי אין צריך ליתן לו מטלטלין או קרקעות שלו ופשוט הוא. ש"ך ס"ק ג'.

מ. דכתיב "מיטב שדהו ישלם" ודרשין של זה המשלם דהיינו המזיק.

נ. לא פירש מר"ן כמה שיעור הזול, והש"ך בס"ק ו' כתב שאין משגיחין לראות כמה הוא זול עכשיו אלא בין מעט בין הרבה מאכלין אותו ממעשר עני, ובספר ראשון לציון כתב דלפחות יזולו בשתות או יותר, אבל בפחות משתות יש אנשים שמוכרים בפחות משתות והוא כדי שיעור אונאה דעלמא דמינכר הוזלתו ע"ש.

ס. כפי פ' התוס' לדברי הרי"ף בב"ק ז'.

ע. אבל אם הוזלו כל הקרקעות גם של אחרים אפי' הוזלו שאינם שוים כחצי דמיהן, אם יכול למכרן ושיהיה לו ר' זוז לפי הזול צריך למכרן ולא יטול מהצדקה. ש"ך ס"ק ז' מהטור ופוסקים.

אדם וידעו הכל שאינו דחוק למכור.

דף ז:

עין משפט א.

יו"ד סימן רנג סעיף ג.

עין בסעיף הקודם

עין משפט ב.

ח"מ סימן תיט סעיף ב.

ג. אם יש למזיק שני קרקעות עידית אין הניזק יכול לומר לו תן לי מעידית פלונית אלא הדבר תלוי ברצון המזיק ^פ לתת לו איזה שירצה. ואם המזיק אומר לו שמסכים לתת לו עידית פלונית כפי שהניזק רוצה אבל רצונו שיקח אותה לפי המחיר שתתייקר אח"כ בעתיד אין שומעין לו, אלא צריך ליתנה לו כפי מה ששואה עכשיו ^צ.

עין משפט ג.

ח"מ סימן קב סעיף ב.ג.

ב. היו ללוח שלושה או ארבע שדות בינונית, לא יוכל המלוח לומר תן לי משדה פלונית שהיא חביבה עלי אלא הרשות ביד הלוח ליתן לו מאיזה שירצה ^ק.

ג. אם המלוח חפץ בזיבורית ואומר ללוח תן לי זבורית מעט יותר שומעים לו, ^ר ונוטלה בזול לפי ערכה ביום הפרעון ולא ביוקר כפי שהיתה ^ש.

^פ. כ"כ הרא"ש בפסקיו בריש בב"ק סי' ב', וכמ"ש בס"ק ק"ב סעיף ב'.

^צ. והעיר שושן חולק על דין זה והסמ"ע השיגו אך הש"ך בס"ק ד' כתב דדברי העיר שושן יותר נכונים, ומהרש"ל בפ"ק דבב"ק סי' י"א חולק בכל הסעיף הזה וכתב דהניזק לעולם גובה מעידית המזיק אפי' עידי עידית שהוא רוצה מאחר שדינו במיטב, ומ"מ לפי ראות עיני הדיינים אם יראו שזאת טובה לניזק וזאת טובה למזיק זהו בכלל "ועשית הטוב והישר".

^ק. כ"כ הרא"ש בריש בב"ק סי' ב'. ולא יכול המלוח לומר שלדידי בינונית זו כזיבורית, נתיבות ס"ק א' בחידושים.

^ר. דאם לא כן נעלת דלת בפני לוויין מרב אחא בריה דרב איקא בקמא ז' ע"ב.

^ש. דביומי ניסן יקרא ארעא שבימי הקיץ ניר וחורש הלוקח שדות, ובימי תשרי זול הארעא שוכר עבר זמן החרישה ואינן ראויין לזרוע עד שנה הבאה. וכתב התוס' דגם בבתי שייך זול ויוקר שבזמן שרגילין לשכור בתים זה ביוקר, ובזמן שאין רגילין לשכור בתים הם בזול, סמ"ע ס"ק ד'.

הגה: י"א דאין כופין את הלוח ליתן למלוה זיבורית^ה אם המלוה מבקש זיבורית, אלא רק אם רוצה הלוח ליתן לו ביוקר שהיתה כופין אותו ליתן לו כפי מחירה הזול של שעת הפרעון.

ג. ד. אם המלוה מבקש לתת לו עידית מעט פחות אין כופין אותו ליתנה לו^א אפי' ביוקר כפי שהיתה.

אם אין ללוח אלא עידית, אינו יכול למוכרה ולקנות בינונית ע"מ להגבותה לבעל חובו, אלא מגבין לו מעידית^ב.

ג. ה. אפי' יש לו עידית במקומו ובינונית במקום אחר, אינו יכול לומר למלוה שיטול הבינונית שיש לו במקום אחר, אלא צריך לתת לו מעידית שבמקום הבעל חוב^ג.

אה"ע סימן ק סעיף ב

עין משפט ד.

ב. ה. עיקר ותוספת נגבים דוקא מקרקע זיבורית ולא^ד משבח שהשביחו הנכסים לאחר מותו ע"י היורשים או הלקוחות, ואינם נגבים מהראוי אלא מהמוחזק ברשות בעלה.

הגה: ו. האב שציוה לתת לבנו מתנה^ה לאחר ב' או ג' שנים, או שציוה לתת

ת. טור בשם הרא"ש בקמא סי' ב' וטעמו דס"ל דלא עדיף כח המלוה בזיבורית זו, מאם היו לו כמה מבינונית דהרשות ביד הלוח ליתן לו מאיזה שירצה, אבל כשגילה דעתו הלוח ליתן לו מזיבורית רק שרוצה ליקר השער, בזה אמרו שכופין אותו ליתן לפי השער כעת, סמ"ע ס"ק ה'. והש"ך בס"ק ב' כתב דהמהרש"ל פסק כהמחבר ולא כ"א אלו.

א. כך פירש הראב"ד בדברי רב אחא בריה דרב איקא בקמא ז' ע"ב. וכ"כ התוס' שם דלא גריס או עידית בציר פורתא. ואפי' ביוקר כפי שהיתה אין כופין את הלוח ליתנה לו משום דאין שיעבודיה של המלוה על העידית, משא"כ דשיעבודיה מדאורייתא עליה אלא שחכמים תיקנו לו לגבות מבינונית מפני נעילת דלת.

ב. טור בשם תשובה לגאון, כתבה בעה"ת בשער ד' ח"ג.

ג. עיין בסי' קי"א סעיף י"א. והטעם דלא מטריחין המלוה לילך למקום אחר, כמ"ש בכתובות פ"ח ע"א אפי' בע"ח נמי ע"ש.

ד. מגיטין מ"ח ע"ב במשנה. ואפי' משבח דממילא, ואם הוציאה האלמנה עליהם, עיין כמה חילוקים בסי' צ"ב, כ"כ הח"מ.

ה. ממהרי"ו סי' מ' ותשובת מהרי"ל סי' ע"ד. ובגוף התשובה משמע דאפי' אם ציוה לתת מיד כיון שלא הגיע לידי הבן בחייו מקרי ראוי ודמי לשכר פועלים, כ"כ הח"מ.

לו חלק ירושתו רק לאחר הזמן הנ"ל אחרי פטירתו, אשת הבן אינה גובה כתובתה מזה, דזה מקרי ראוי.

הגה: ז. מת יעקב והניח אלמנה ובנו ראובן ואשתו, ומת ראובן, אין^י אלמנת ראובן גובה כתובתה מאותן נכסים של יעקב, מכיון שהם משועבדים לכתובת אשת יעקב והוי^ז ראוי כלפי ראובן.

הגה: ח. ח שכר פעולה שלא הייתה בידה מעולם מקרי ראוי.

הגה: ט. החזירו לו^ט גניבתו לאחר שמת הוי מוחזק ולא ראוי, וה"ה^י מלוה שחייבים לו כותים הוי מוחזק.

הגה: י. כ נדוניא וצ"ב דינן כשאר חוב ונגבים מבינונית ולא מזיבורית, וי"א^ל דאף הם נגבים מזיבורית.

ח"מ סימן תיט סעיף א

עין משפט ה.ו.

א. כשב"ד נזקקין לגבות לניזק מנכסי המזיק גובין מהמטלטלין תחלה^מ, ואם לא היו מטלטלין כלל או שלא מספיקים כנגד הנזק

ו. ודוק שאין רשות ליורשים לסלקה ממזונותיה, והוא ממדכי סוף פ' נערה, ומ"מ מה שכנגד כתובת חמותה אף דהיא מתה לפני שגבתה וראובן ראוי לירש אותה, הוי ראוי כלפי אלמנת ראובן, כ"כ הח"מ.

ז. ואלמנתו אינה גובה מהם, ואפי' שלאחר מכן מתה אלמנת יעקב, משום שהכל תלוי בשעת מיתת ראובן כ"כ הח"מ. אבל לענין ירושת הבעל בכה"ג יורשה, לא מבעיא למ"ד ירושת הבעל דאורייתא, אלא אף לסוברים דהוי דרבנן זו תקנה אלימתא, כיון דירושה ממילא היא ולא מיחסר גובינא כמו כתובה, והוא ממרי"ל ועיין בח"מ ס"ק ט"ז.

ח. ממדכי בפ' יש נוחלין.

ט. מוהר"ם בתשובה, והוא שלא נתייאש, כ"כ הח"מ. ושם מעשה שאבא הניח בית לבנו ופירות לאלמנתו ומת הבן, דאשת הבן גובה מהבית, וכן עשו מעשה.

י. ודוק שחייבים לו ולא שירש, ושאיני מירשת בעל את אשתו ובכור שאינם נוטלים במלוה מכיון שזה ראוי, דכתובה עדיף דמשתעבדא להו מחיים מדר"נ, כ"כ הח"מ.

כ. הר"ן בריש הניזקין, והמ"מ בשם הנ"י וב"י.

ל. שכל הטעם דבע"ח גובה מבינונית הוא כדי שלא תנעול דלת, וכאן לא שייך טעם זה וע"כ נגבים מזיבורית, דמעמידים על דין תורה דבע"ח מזיבורית. ח"מ.

מ. הרמב"ם בפ"ח מנזקי ממון וכתב ה"ה מבואר בסוגיא דשוה כסף ככסף בדף י"ד ע"ב וכן במחלוקת האמוראים בדף ז' ע"ב. ופסק כרב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע שם, וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפסקיו.

גובין מהקרקע המעולה שבנכסיו של המזיק. וכל זמן שיש מטלטלין אפי' סובין אין נזקין לקרקע, ואפי' יש למזיק כסף מזומן יכול לפורעו במטלטלין^א ושמין אותם כמו שהניזק יכול למוכרם מיד ובמקומו.

א. ב. כשמשלם מהקרקע אפי' היתה הזיבורית של המזיק טובה כעידית של הניזק, אינו מקבל ממנו כזו, אלא מגבין לו מעידית שבנכסיו המזיק^ב.

ה"מ סימן קב סעיף א

א. בא הבעל חוב לגבות מגבין לו מן הבינונית שבנכסיו הלוה^ג, דבשלו הן שמין.

ה"מ סימן קב סעיף ד עין משפט ז.ט.

ה. ו. אין לו אלא עידית או בינונית או זיבורית יקחנה כמו שהיא. ואם יש ללוה עידית ובינונית יתן לו בינונית^ד, יש לו עידית וזיבורית לא יתן לו אלא זיבורית. יש לו זיבורית ובינונית אם היתה לו עידית בשעה שלוה

וכתב הסמ"ע דמסתמא נחא למזיק לשלם במטלטלין מבקרקעות ואף אם אין המזיק לפנינו גובין לו ממטלטלין, אבל ודאי אם המזיק לפנינו וגילה דעתו דניחא ליה יותר לשלם בקרקעות והניזק רוצה דוקא מטלטלין יד המזיק על העליונה, ולא דמי למלוה ולוה, אבל הש"ך בס"ק א' השיג עליו דאין סברא לחלק בענין זה בין בע"ח למזיק, וכתב דכן דעת הרבה פוסקים וכן עיקר דיד הניזק על העליונה.

ומהרש"ל בפ"ק דבב"ק סי' ט"ז פסק דנזיקין גובין ממשועבדים אף שלא עמד בדין עדיין דיש קול וכן משמע בתוס' בדף י"ד ע"ב לפר"ת למאי דס"ל שעבודא דאורייתא, וכ"כ רי"ו והסמ"ע בסי' קי"ח סעיף ג' מיהו יש חולקין. ש"ך ס"ק א'.

ג. ויכול לתת לו בפחות שבמטלטלין, משא"כ בבע"ח בסי' ק"ח דאם יש לו מעות מחוייב לתת לו מעות וכן עיקר, מיהו היכא שהמזיק רוצה לסלקו במעות ודאי אין צריך ליתן לו מטלטלין או קרקעות שלו ופשוט הוא. ש"ך ס"ק ג'.

ס. דכתיב "מיטב שדהו ישלם" ודרשין של זה המשלם דהיינו המזיק.

ע. ממשנה גיטין מ"ח ע"ב.

ובשלו הן שמין - מכתובות ק"י ע"א דהיינו בקרקע הלוה, שאם יש ללוה שדה שהיא בינונית לכל אדם ואצלו היא עידית דשאר שדותיו גרועות ממנה, אין בע"ח גובה ממנה וכך פסק הרי"ף והרא"ש כרב נחמן שם דהלכתא כרב נחמן בדיני, וכן פסק הרמב"ם בפכ"ד ממלוה הלכה י'.

פ. מבריתא בקמא ז' ע"ב.

ואף שבינונית זו היא כעידית דעלמא נותנה לו דבשלו הן שמין, סמ"ע ס"ק י'.

את הספרים "דף היומי עין משפט על ה"דף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלהרד שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 0584150477 או 02-5712225 email: minchat.aaa@gmail.com

ומכרה צריך ליתן לו בינונית, ואם לאו יתן לו זיבורית.

צ. המהרש"ל כתב דוקא שמכרה אחר שהגיע זמן הפרעון או אחר ל' יום בסתם הלואה, וצ"ע דמהשו"ע והפוסקים משמע דאין חילוק, כך העיר הש"ך עליו בס"ק י"ג. דכיון שהיה לו בשעת הלואה כבר חל שיעבודו עליה.
ואם היה לו בשעת הלואה רק בינונית ואח"כ קנה זיבורית נותן לו זיבורית.
וה"ה אם היה לו עידית בשעת הלואה ונתקלקלה כגון נשתדפה נותן לו מזיבורית דרק במכרה שאני, נתיבות בחידושים ס"ק ב'.